

JORDI BADIA · DAVID CASELLAS

LLUÍS MARQUET

RESOLGUEM DUBTES

Papers bàsics 3i4

PRÒLEG

Una llengua no subordinada a cap altra, que no és més que la llengua d'una societat que no depèn de cap altra, s'usa d'acord amb un consens normatiu que ha produït la interacció lingüística durant un període històric més o menys llarg, i satisfà les necessitats lingüístiques que els canvis en les formes de vida van fent sorgir amb innovacions creatives a partir dels propis recursos o adoptant solucions practicades de forma més o menys comuna per les llengües de més difusió. Per als parlants d'aquestes llengües, la noció de qualitat lingüística, o de correcció lingüística, consisteix en l'ús adequat de les convencions ortogràfiques i gramaticals establertes i, sobretot, en l'aplicació del coneixement acumulatiu de tota classe de recursos lexicals i de l'exactitud del seu significat. És primordialment el sistema educatiu de cada país l'encarregat d'oferir aquestes habilitats a la població, i és la societat en conjunt la que controla la integritat i la persistència del consens normatiu, que permet que la comunitat lingüística funcioni amb normalitat.

Però les llengües subordinades no solen tenir un consens normatiu produït per la interacció lingüística —perquè no hi ha hagut interacció lingüística plena, és a dir, en tots els dominis—, ni resolen les noves necessitats amb l'exercici de la creativitat ni seguint necessàriament les solucions universals de les altres llengües: la seva dissort és estar condemnades a reproduir mimèticament tot allò que fa i produeix la llengua de què depenen. Per als parlants d'aquestes llengües, la noció de qualitat lingüística representa un esforç que té un plus afegit, i quin plus! La qualitat de llengua implica, a més d'allò que hem dit respecte de les llengües autònomes, la pràctica de la genuïnitat; i, òbviament, la fixació de les normes d'ús lingüístic comporta la recerca d'aquesta genuïnitat, que de vegades és una empresa titànica. La recerca i el desig de genuïnitat en aquests casos fan de l'ús lingüístic que vol ser de qualitat quelcom inicialment difícil, i això provoca que la temptació de la llengua fàcil —no genuïna— pugui guanyar ràpidament adeptes. Entenguem-nos; davant el dilema només hi ha dues sortides: o bé la renúncia a la qualitat, entesa d'aquesta manera, que és la renúncia a la llengua amb personalitat; o bé l'esforç per a trobar fórmules —sociolò-

giques a més de lingüístiques— de compaginar llengua fàcil i llengua qualitativament satisfactòria. Aquest darrer objectiu s'assoleix amb la naturalització dels usos, en un principi artificiosos, que resulta de la posada en pràctica d'un veritable procés de normalització lingüística.

Malgrat tot, l'adhesió massiva a la idea de qualitat lingüística que inclou la noció de genuïnitat fa part de la cultura catalana, de les nostres percepcions lingüístiques i de la nostra manera de ser. La cultura catalana contemporània no s'entén sense aquest ingredient. Pompeu Fabra es congratulava de la facilitat de la llengua d'assimilar les paraules —de vegades novetats impactants— que ell havia proposat per substituir els hispanismes usuals. En realitat, es referia a la disposició de la societat catalana a fer l'esforç que suposa la substitució de paraules, formes i construccions arrelades en els usos personals de cadascú per les propostes reequilibradores dels codificadors, la qual cosa sempre ha estat entesa com un aspecte de l'exercici de la lleialtat lingüística que requereix el nostre projecte de normalització.

També és cert que el punt on cal col·locar el límit d'aquesta recerca de la genuïnitat i l'abast de l'edificació d'una llengua nacional moderna no dependent han constituït sempre un debat obert entre els tècnics de la llengua i alguns altres usuaris, debat que s'ha intensificat en els darrers catorze o quinze anys, en el context del desplegament de l'ús de la llengua a dominis que abans tenia interdicts. Fins a quin punt convé arribar en la identificació i substitució dels fets d'interferència? En quina mesura haurem d'assumir determinats hispanismes com a fets consumats? Fins a on és tolerable la separació entre la proposta normativa i els usos espontanis anteriors a aquesta? En quin grau és recomanable que el català se sumi a les solucions comunes del gruix de les llengües europees quan aquestes difereixen de les produïdes en català per l'acció del model espanyol? El debat sempre és necessari i enriquidor, i en aquest cas que ens ocupa cal que s'hi impliqui una part extensa de la societat, perquè avui l'orientació de l'ús lingüístic ja no és d'un petit cercle de privilegiats posseïdors de la veritat gramatical, sinó d'un gran nombre de persones, que a partir dels grans mitjans de comunicació, de les cases editorials, de les aules universitàries, dels centres d'investigació i d'altres plataformes tenen la capacitat real d'influir sobre els usos lingüístics que es van estenent socialment.

Els autors del llibre que teniu a les mans, prestigiosos treballadors en la recerca de la qualitat lingüística en diversos camps, creuen fermament —igual que el qui signa aquest pròleg— que l'empresa iniciada fa un segle de construir una llengua nacional moderna, amb la correcció

dels efectes històrics de la interferència, capaç d'innovar amb autonomia i creativitat, i seguidora, en tot cas, de les solucions neològiques més universals en el conjunt de les llengües europees, és una tasca inacabada i que cauríem en un gran error si renunciéssim a continuar-la fins a assolir plenament l'objectiu. Estic convençut que arribar a tenir una llengua de les característiques acabades d'esmentar, una llengua no dependent, només serà possible si la nostra comunitat lingüística es decideix clarament a ser una societat no dependent. En cas contrari, o bé hom es resigna a tenir una llengua-còpia o l'acció contra la interferència serà com una lluita feta amb mitjans rudimentaris contra un microorganisme nociu que es reproduïx i muta de manera incessant, és a dir, una guerra que no es guanyarà mai i que podria convertir-nos en un gent obsessivament pendent de la correcció de les seves paraules. Amb aquesta perspectiva, i amb l'horitzó de la possessió d'una llengua genuïna i amb capacitat productiva plena en el context adient, pren tot el sentit la idea de continuar la tasca inacabada; i, malgrat l'adversitat de les circumstàncies actuals, els autors i qui signa aquestes línies creiem que els lingüistes hem de prosseguir de manera contínua la feina de recerca de la genuïnitat, d'identificació de les distorsions en el sistema lingüístic i de formulació de propostes per a esmenar aquestes, alhora que tots plegats fem esforços per anar avançant cap al context desitjat, en el qual el projecte podrà ser plenament viable. En els darrers temps hi ha hagut veus —veus que s'han sabut apropiat totes les patents de modernitat— que s'han aplicat a fer-nos creure una pretesa manca de sentit o aquesta tasca. Segurament són veus que se situen en l'acceptació no sols de la dependència lingüística sinó de totes les dependències. Nosaltres, amb el respecte que reconeixem a la legitimitat de totes les opcions, volem reivindicar no sols la necessitat de la nostra, sinó la seva validesa en aquests moments, la seva vigència, la seva actualitat i la seva modernitat.

Els autors d'aquest llibre han fet al llarg de molts anys una feina rigorosa de recerca d'interferències i han ofert aportacions valuoses a la lexicografia i la terminologia catalanes. Aquesta publicació serà un instrument estimable per a tots aquells qui desitgin millorar la qualitat del seu català parlat o escrit, tant els usuaris amb menys responsabilitat com molts professionals i tècnics de l'idioma, com ara correctors i professors. És un compendi de sàvies recomanacions sobre l'ús de la llengua, la major part originades per la necessitat d'esmenar l'acció interferidora de l'espanyol, fetes amb un tarannà mesurat i amb voluntat de mantenir-se dins el consens normatiu bàsic. Un altre mitjà, en

definitiva, per a avançar en el camí de la plena recuperació de la llengua catalana, i segurament un estímul per a produir nous instruments en la mateixa línia.

GABRIEL BIBILONI
*Professor de la Universitat
de les Illes Balears*